

УДК 368.1:368.022

DOI: <https://doi.org/10.32782/2311-844X/2023-1-12>

Слободянюк Ольга Василівна

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри національної економіки,
Національний університет «Одеська юридична академія»
вулиця Піонерська, 9, Одеса, 65058, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2678-4707>

Примаченко Іван Федорович

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри національної економіки,
Національний університет «Одеська юридична академія»
вулиця Піонерська, 9, Одеса, 65058, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1908-4278>

СТРАХОВИЙ РИНОК: ДРАЙВЕР ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

***Анотація.** Стаття розглядає важливий аспект сучасного суспільства - економічну безпеку та її зв'язок зі страхуванням. Аналізуються ключові складові економічної безпеки та вказується на роль страхових компаній у її зміцненні. В статті розглядаються основні аспекти економічної безпеки та роль страхування у її зміцненні. Зроблено спробу визначити сутність страхового ринку, його значення для економічної безпеки суспільства та господарства у цілому. У багатьох країнах світу розвиток страхового ринку сприяв підвищенню економічної безпеки. Страховий ринок є одним із найбільш розвинених у світі, і він відіграє важливу роль у забезпеченні фінансової стабільності країн. Аналізується взаємозв'язок між економічною безпекою та функціонуванням страхового ринку, який є однією з ключових складових економічної безпеки. Мета статті - дослідити роль страхового ринку у забезпеченні економічної безпеки країни. Страховий ринок є важливим елементом фінансової системи країни, який сприяє її стабільності та розвитку. Розвиток страхового ринку є важливим фактором підвищення економічної безпеки країни. Для забезпечення ефективного функціонування страхового ринку необхідна державна підтримка та регулювання. У статті обґрунтовано, що страховий ринок є важливим драйвером економічної безпеки країни, забезпечуючи захист громадян і підприємств від фінансових збитків, що можуть бути спричинені різними обставинами. Розроблено теоретичні підходи до оцінки впливу розвитку страхового ринку на економічну безпеку країни. У статті проведено комплексний аналіз ролі страхового ринку у забезпеченні економічної безпеки країни. Визначено, що розвиток страхового ринку сприяє: зниженню рівня ризиків у суспільстві; підвищенню інвестиційної активності; стимулюванню економічного зростання. Результати дослідження можуть бути використані для розробки та реалізації державної політики щодо розвитку страхового ринку. Робота надає чітке уявлення про те, як взаємодія між економічною безпекою та страхуванням впливає на соціальний та економічний розвиток країни. Висвітлення цих аспектів є важливим для розуміння економічної безпеки та ролі страхування у забезпеченні стабільності суспільства.*

***Ключові слова:** страховий ринок, економічна безпека, страхові компанії, страховий захист, страхувальники*

Slobodianiuk Olha, Prymachenko Ivan

National University "Odesa Law Academy"

THE INSURANCE MARKET AS A DRIVER OF ECONOMIC SECURITY

***Abstract.** The article examines an important aspect of modern society – economic security and its connection to insurance. It analyzes the key components of economic security and highlights the role of insurance companies in its strengthening. It also attempts to define the essence of the insurance market, its significance for the economic security of society and the economy as a whole. In many countries around the world, the development of the insurance market has contributed to an increase in economic security. The insurance market is one of the most developed*

globally, playing a crucial role in ensuring financial stability for nations. The article explores the correlation between economic security and the functioning of the insurance market, which is one of the key components of economic security. The aim of the article is to investigate the role of the insurance market in ensuring the economic security of the country. The insurance market is a crucial element of the country's financial system, contributing to its stability and development. The development of the insurance market is a significant factor in increasing the economic security of the country. To ensure the effective functioning of the insurance market, state support and regulation are necessary. The article argues that the insurance market is a key driver of the country's economic security, providing protection for citizens and businesses against financial losses that may be caused by various circumstances. The article develops theoretical approaches to assess the impact of the development of the insurance market on the country's economic security. For the first time, the article conducts a comprehensive analysis of the role of the insurance market in ensuring the country's economic security. It is determined that the development of the insurance market contributes to: reducing risks in society; increasing investment activity; stimulating economic growth. The research findings can be utilized in the formulation and implementation of state policies regarding the development of the insurance market. The work provides a clear understanding of how the interaction between economic security and insurance impacts the social and economic development of the country. Highlighting these aspects is crucial for comprehending economic security and the role of insurance in ensuring societal stability.

Keywords: insurance market, economic security, insurance companies, insurance protection, policyholders.

Вступ. Страховий ринок є важливим елементом фінансової системи країни. Він забезпечує захист громадян і підприємств від фінансових збитків, що можуть бути спричинені різними обставинами. Розвиток страхового ринку сприяє підвищенню економічної безпеки країни, зниженню рівня ризиків, стимулюванню інвестиційної активності та економічного зростання.

Матеріали та методи. Для дослідження були використані теоретичні матеріали: наукові статті, монографії, навчальні посібники, законодавчі акти, статистичні дані; емпіричні матеріали: дані страхового ринку України за перше півріччя 2023 року; аналіз та синтез: для вивчення теоретичних аспектів теми дослідження; статистичний аналіз: для аналізу даних страхового ринку; інформаційне моде-

лювання: для оцінки впливу розвитку страхового ринку на економічну безпеку країни.

Результати. Страховий ринок в сучасних умовах відіграє важливу роль у забезпеченні економічної безпеки як на рівні окремих громадян, так і на рівні підприємств та держави в цілому. Його функції та можливості суттєво розширюються, надаючи надійний захист від непередбачуваних фінансових ризиків та допомагаючи у створенні стійких економічних умов. Страховий ринок – це сфера економічних відносин, де об'єктом купівлі-продажу виступає страховий захист. Страховий захист – це послуга, яка забезпечує страховика компенсацією за збитки, понесені страхувальником в результаті настання страхового випадку. Основними учасниками страхового ринку є (рис. 1):

Рис. 1. Головні суб'єкти страхового ринку

Джерело: сформовано авторами [1]

Функціонування страхового ринку можна описати наступним чином: страхувальник укладає договір страхування зі страховою компанією, страхова компанія сплачує страховику страховий внесок, у разі настання страхового випадку страхова компанія виплачує страховику страхове відшкодування. Страхові компанії грають ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності. Шляхом збору премій вони формують фонди, які використовуються для виплат страхового відшкодування в разі страхових випадків. Цей механізм дозволяє зменшити фінансові ризики для страхувальників та сприяти стабільності економічного середовища.

Страхові продукти надають можливість захистити себе, свої майно та підприємство від негативних наслідків непередбачуваних подій, таких як природні катастрофи, аварії, крадіжки тощо. Це дозволяє людям та організаціям впевнено працювати та інвестувати, знаючи, що вони захищені від можливих фінансових втрат.

Страхові компанії є важливими учасниками фінансового ринку та активно інвестують зібрані премії в різноманітні фінансові інструменти. Це сприяє розвитку капіталовкладень та підтримує економічний розвиток.

За даними Національного банку України, кількість страхових компаній в Україні станом на кінець червня 2023 року скоротилася до 115, що є зменшенням на протязі року. На кінець серпня залишилося 109 страхових компаній, з них 99 спеціалізуються на нелайфовому страхуванні, і активно працюють близько 50 компаній, які здійснюють виплати на суму більше 1 млн гривень. Щодо лайфового страхування, на ринку активно працює 10 компаній. За перше півріччя 2023 року, згідно із даними журналу "Insurance TOP", страховий ринок України показав зростання премій на 20%.

Загальний розмір валових страхових премій за цей період збільшився з 17,8 млрд гривень до 21,36 млрд гривень. У першому півріччі 2023 року було виключено з державного реєстру 13 страхових компаній, включаючи 7 у другому кварталі 2023 року. Кількість

zareestrovanih strakhovikiv dva roki tomu, v 2021 roci, stanovila 208 kompanii: 188 rizikovih ta 20 laifovih. Za danimi Natsionalnogo banku Ukraini, zagalnyi ob'syag aktiviv strakhovikiv stanom na 31 chervnya 2023 roku zris z 65,7 mlrd hrivnyh do 70,8 mlrd hrivnyh. Aktyvi strakhovikiv zhyttia zbilshchysia na 3%, a za ves 2022 rik – navit na 18% do 20,6 mlrd hrivnyh. Vodnochas, aktyvi strakhovikiv, sho zaiyayutsia rizikovymi vydamy strakhuvannya, desho zmenchylysia za kvartal. Vlasnyi kapital skorotivsya do 21,7 mlrd hrivnyh. Strakhovi rezervi zbilshchysia vid 36,6 mlrd hrivnyh do 42,5 mlrd hrivnyh. Vidrahuvannya u rezervi iz strakhuvannya zhyttia sklali 692,2 mln hrivnyh. Na kinets zvitnogo periodu rezervi iz strakhuvannya zhyttia perevyshchili 17,6 mlrd hrivnyh. Zagalna suma investytsiynogo dokhodu, otrymanogo ukrainskymi strakhovikami zhyttia vid rozmyshchennya koshchiv rezerviv, stanovila 375 mln hrivnyh. Strakhovi виплати та відшкодування клієнтам в першому півріччі 2023 року склали 7,8 млрд гривень (4,1 млрд гривень було сплачено фізичним особам). З цієї суми, 576 млн гривень відноситься до страхування життя (включаючи викупні суми та розриви договорів на суму 139 млн гривень). Рівень валових виплат склав 36,6%. Основна частина виплат з ризикового страхування припадає на КАСКО та ОСАГО, а в лайфовому страхуванні – на накопичувальне страхування життя.

Загальний обсяг відповідальності страховиків за добровільними видами страхування склав 5,6 трлн. гривень, а за обов'язковими видами – 8,4 трлн. гривень. Страхові компанії, що спеціалізуються на страхуванні життя, несуть відповідальність перед своїми клієнтами на суму 160,6 млрд гривень на кінець звітнього періоду. Протягом цього періоду, страховиками, що займаються страхуванням життя було укладено 788 274 договори страхування, всі з них на користь страхувальників. Кількість фізичних осіб, які були застраховані протягом звітнього періоду, склала 707 264 чоловіка. Загалом, кількість фізичних осіб, застрахованих на кінець звітнього періоду, перевищила 3,95 млн людей.

У звітному періоді, страховиками було передано до перестраховання 2,37 млрд гривень. З цієї суми, 1,9 млрд гривень було передано перестраховикам-нерезидентам, включаючи 61 млн гривень перестрахових премій із страхування життя. Всього премій, переданих до перестраховання, складає 9% від загальної суми. Лише четверту частину цих премій передано на внутрішньому ринку. Страхові компанії вже третій квартал поспіль зменшують резерви збитків за добровільними видами страхування. Незважаючи на це, покриття премій резервами збитків залишається на високому рівні в порівнянні з показниками до війни – 99% (у річному вимірі). З іншого боку, резерви збитків за обов'язковими видами страхування зросли за квартал. Цей зріст пов'язаний з активізацією на ринку "Зеленої карти". Покриття премій резервами збитків наближається до історичних рівнів, досягши 156% (у річному вимірі). Зменшення резервів збитків покращило коефіцієнт збитковості добровільного страхування, який склав 37%, зменшившись на 4 відсоткових пункти за квартал. Навпаки, аналогічний показник обов'язкового страхування виріс на 2 відсоткових пункти, досягнувши свого історичного максимуму в 49%. Загальний коефіцієнт збитковості склав 41%, зменшившись на 2 відсоткових пункти. Однак, розрахований в нетто-вимірі, цей показник погіршився на 2 відсоткових пункти, склавши 42%. Це сталося через те, що права вимоги до перестраховиків за страхових подій, що вже відбулися, зменшувалися набагато швидше, ніж резерви збитків страховиків.

У другому кварталі витрати на приваблення клієнтів та укладання договорів перестраховання незначно зросли для страхових компаній, які займаються ризиковим страхуванням. Ці витрати частково скоротили позитивний ефект від зменшення загального коефіцієнта збитковості. В результаті, комбінований коефіцієнт покращився лише на 1 відсотковий пункт, склавши 94%.

У другому кварталі процентні доходи від депозитів та облігацій, що залишаються основним джерелом інвестиційного прибутку ризикових страховиків, зросли незна-

чно порівняно з попереднім кварталом. Коефіцієнт ефективності діяльності страхових компаній склав 86%. Доходи від інвестицій страховиків життя і надалі зростають, збільшившись на 8% у порівнянні з першим кварталом та навіть на 63% у порівнянні з аналогічним кварталом минулого року. Цей ріст в II кварталі в основному пов'язаний з доходами від облігацій. Страховий ринок виявився прибутковим у другому кварталі. Рентабельність капіталу ризикових страховиків залишилася на рівні 6%, що відповідає попереднім рокам. Діяльність 72% компаній була прибутковою. Страховики життя досягли рекордного прибутку за результатами кварталу, з прибутковою діяльністю 83% компаній.

Станом на 1 липня 2023 року, 11 страховиків порушували хоча б один із нормативів платоспроможності, достатності капіталу чи ризиковості операцій (порівняно з дев'ятьма страховиками станом на 1 квітня). Ще один страховик порушував норматив якості активів. Частка порушників нормативів в активах зросла майже до 1,8%. Протягом перших шести місяців 2023 року витрати, пов'язані з укладанням та продовженням договорів страхування (аквізичні витрати), склали 5 317,4 млн гривень. З цієї суми, 4 898,7 млн гривень витрачено на агентські винагороди. Витрати, пов'язані з регулюванням страхових випадків, що сталися протягом звітного періоду, склали 221,3 млн гривень. Інші адміністративні витрати становили 2 656,4 млн гривень, а витрати на збут послуг склали 1 032 млн гривень. Витрати на оплату праці через скорочення робочих місць та виведення з ринку страховиків склали 1,62 млрд гривень.

Українські страховики сплатили податок на прибуток від звичайної діяльності у сумі 855,7 млн гривень. Прибуток до оподаткування (для прибуткових страховиків) склав 2,6 млрд гривень, а чистий збиток (для збиткових страховиків) становив 147,4 млн гривень. Чистий фінансовий результат показав, що галузь отримала чистий прибуток в сумі 1,8 млрд гривень, при цьому чистий збиток становив 216,9 млн гривень [2].

Страховий ринок відіграє важливу роль у фінансовій безпеці країни. Він забезпечує захист громадян і підприємств від фінансових збитків, що можуть бути спричинені різними обставинами, такими як стихійні лиха, нещасні випадки, виробничі аварії та інші. Страховий захист дозволяє страхувальникам зменшити фінансові збитки в разі настання страхового випадку. Страхові компанії є значними інвесторами, які вкладають кошти в економіку країни. Страховий ринок сприяє розвитку малого та середнього бізнесу, а також підвищенню конкурентоспроможності країни.

Економічна безпека – це стан, при якому суспільство, економіка та її суб'єкти (підприємства, громадяни тощо) захищені від зовнішніх та внутрішніх загроз, спрямованих на завдання шкоди їхній економічній діяльності, стійкості та розвитку.

Економічна безпека передбачає здатність уникати, відстоювати та адаптуватися до різних ризиків, таких як економічні кризи, надмірна інфляція, природні катастрофи, кіберзагрози тощо. Вона включає в себе елементи фінансової стійкості, економічної стійкості, соціальної стабільності та загальної стійкості суспільства перед різними внутрішніми та зовнішніми впливами. Економічна безпека є важливою складовою загальної безпеки суспільства та впливає на його соціальний та економічний розвиток. Реалізація програм та стратегій щодо підвищення економічної безпеки сприяє стабілізації економіки, підвищенню довіри до економічних інститутів та покращенню якості життя громадян.

Економічна безпека охоплює всі аспекти, які впливають на економічну стійкість та добро-

бут суспільства. Вона включає в себе заходи та стратегії, спрямовані на запобігання економічним кризам, мінімізацію втрат та забезпечення стабільності в економічній сфері [3].

Страховання важливою мірою впливає на економічну безпеку, оскільки воно дозволяє громадянам та підприємствам захистити свої фінансові ресурси та майно від непередбачуваних ризиків. Крім того, страхові компанії виконують важливу роль у веденні стандартів безпеки та управлінні ризиками.

Таким чином, взаємодія між страхуванням та безпекою сприяє зміцненню економічної безпеки суспільства.

Висновки. Проведені дослідження дають можливість зробити наступні висновки, що страховий ринок є суттєвим компонентом економічної безпеки країни і його розвиток сприяє зниженню ризиків у суспільстві, підвищує інвестиційну активність та стимулює економічний ріст. Державна підтримка та регулювання є необхідними для ефективного функціонування страхового ринку. Взаємозв'язок між економічною безпекою та функціонуванням страхового ринку є важливою складовою економічної стійкості та стабільності суспільства. Розроблені у статті теоретичні підходи до оцінки впливу розвитку страхового ринку на економічну безпеку країни можуть бути використані для подальших досліджень та розробки стратегій розвитку страхового сектору. Таким чином проведений комплексний аналіз ролі страхового ринку у забезпеченні економічної безпеки країни дозволяє зрозуміти його значення для стабільності та процвітання суспільства.

Рис. 2. Роль страхового ринку

Джерело: розроблено авторами

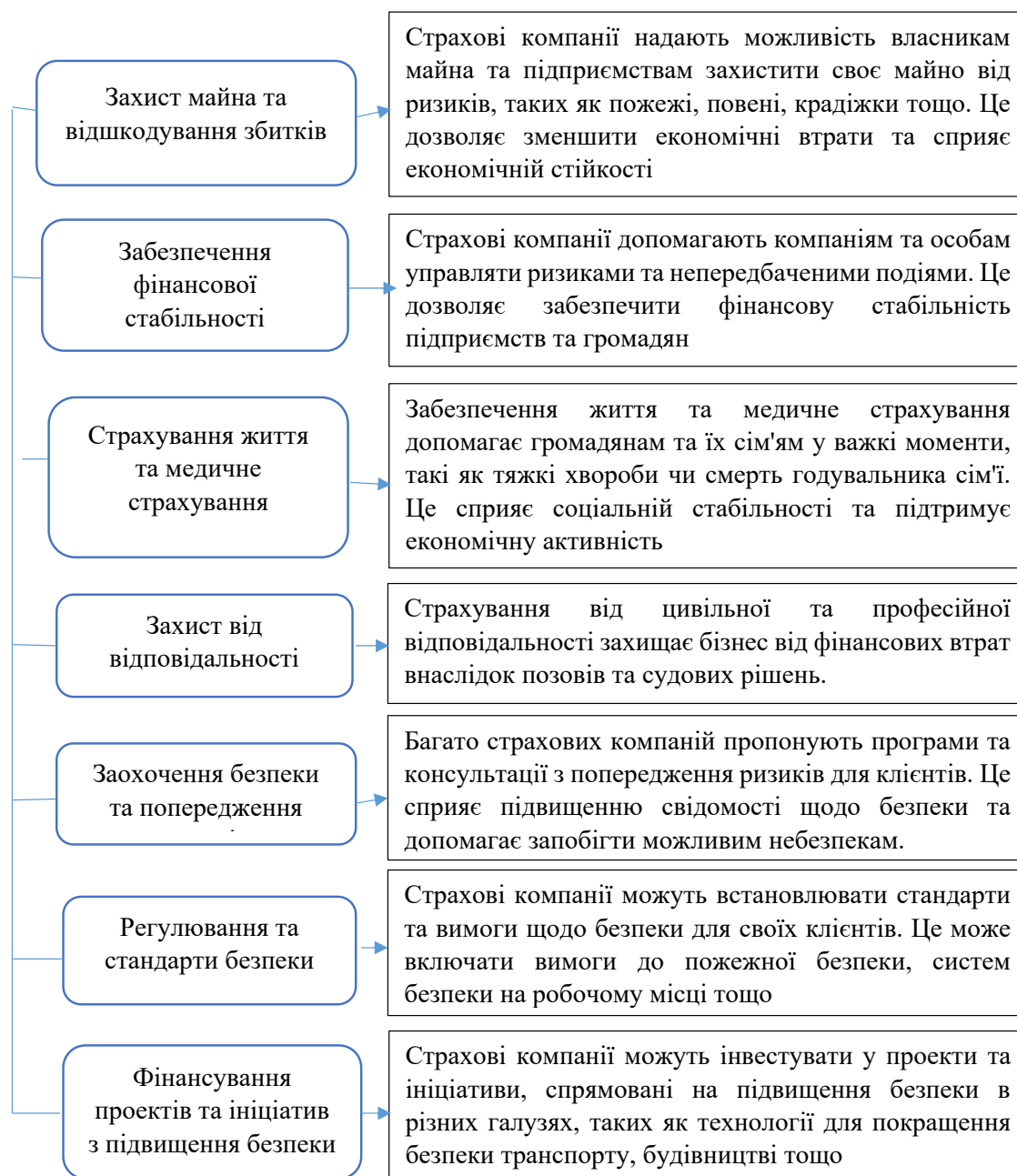

Рис. 3. Взаємозв'язок страхового ринку з економічною безпекою

Джерело: розроблено авторами

Список використаних джерел:

1. Про страхування. Закон України № 85/96-ВР, чинний, поточна редакція від 06.05.2023 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Огляд страхового ринку України за 1 півріччя 2023 року. *Електронний журнал про страхування*. 2023. № 3 (95). С. 16–21. URL: <https://forinsurer.com/files/file00746.pdf>
3. Луцик Ю. Економічна безпека в умовах глобальних викликів та загроз. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2023. № (15). С. 74–83. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.15.9>
4. Лашик І., Кондрат І., Віблій П., Білець В. Страховий ринок України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Галицький економічний вісник*. 2020. № 5 (66). URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/66/894.pdf>

5. Хропонюк Д. О., Длугопольський О. В. Сучасні проблеми та перспективи розвитку страхового ринку України. *Західноукраїнський національний університет*. 2022. № 1. URL: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/37653/13.pdf?sequence=1>

6. Братюк В. Сучасний стан страхового ринку в Україні. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2022. № (12). С. 37–45. DOI: <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2022.12.5>

References:

1. About insurance. Law of Ukraine No. 85/96-VR, effective, current version as of May 6, 2023. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>

2. Overview of the Insurance Market in Ukraine for the 1st Half of 2023. *Electronic Journal on Insurance*, no. 3 (95), pp. 16–21. Available at: <https://forinsurer.com/files/file00746.pdf>

3. Lutsyk Y. (2023) Economic Security in the Face of Global Challenges and Threats. *Tavria Scientific Bulletin. Series: Economics*, no. (15), pp. 74–83. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.15.9>

4. Lashchik I., Kondrat I., Viblij P., Bilets V. (2020) Insurance Market of Ukraine: Current State and Development Prospects. *Galician Economic Bulletin*, no. (5)66. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/66/894.pdf>

5. Khroponyuk D. O., Dlugopolskyi O. V. (2022) Current Problems and Prospects of Development of the Insurance Market in Ukraine. *Western Ukrainian National University*, no. 1. Available at: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/37653/13.pdf?sequence=1>

6. Bratyuk V. (2022) Current State of the Insurance Market in Ukraine. *Tavria Scientific Bulletin. Series: Economics*, no. (12), pp. 37–45. DOI: <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2022.12.5>

Стаття надійшла до редакції 08.11.2023